

Araştırma

KORUYUCU AİLE HİZMETİNİN KORUYUCU AİLELER VE BİYOLOJİK ÇOCUKLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ¹

Impact of Foster Care on Foster Families and their Biological Children

Serap DAŞBAŞI*

* Öğr. Gör. Dr. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

ÖZET

Koruyucu aile hizmeti, çeşitli nedenlerle öz ailesi yanında bakılmayan çocukların, kısa veya uzun süreli olarak bakımlarını üstlenen aile ya da kişilerin yanında, devlet denetiminde yetiştirilmeleri olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada koruyucu aile bakımının hem koruyucu aile hem de koruyucu ailenin biyolojik çocukları tarafından nasıl değerlendirildiğini anlamaya çalışmak amaçlanmıştır. Bunu yaparken de koruyucu ailelerin ve koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarının deneyimlerinden yararlanılmıştır.

1 Sosyal Hizmet Sempozyumu 2012’de sözlü sunulmuş ve özet bildiri olarak yayımlanmıştır. Çalışmada yer alan tüm kişi isimleri için takma isim kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu 6 koruyucu aile ve bu ailelerin 10 biyolojik çocuğu oluşturmaktadır. Araştırma nitel bir araştırma olarak tasarlanmış olup katılımcıların kişisel deneyimleri üzerinde odaklanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından literatür taraması sonucunda hazırlanan görüşme formları (Ebeveyn Bilgi ve Görüşme Formu-Çocuklar İçin Görüşme Formu) koruyucu ailelere ve koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarına ayrı ayrı uygulanmıştır. Sonuç olarak araştırmada, koruyucu aileliğin zor ancak bir o kadar da güzel bir deneyim olduğu; koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarının yaşam becerilerini geliştirici bir özelliğe sahip olduğu ve çocukların olgunlaşmasına katkıda bulunduğu görülmüştür. Ayrıca katılımcıların (koruyucu ailenin biyolojik çocuklarının) çoğunluğunun koruyucu aile olduktan sonra ebeveynleriyle ilişkilerinin değişmediği, değiştiğini belirtenlerin ise bunun olumlu yönde bir değişim olduğunu vurguladıkları ve koruyucu ailenin biyolojik çocuğuyla korunma altındaki çocuğun aynı yaş aralığı ve cinsiyette olmasının çocukların birbirleriyle ilişkilerini olumsuz etkilediği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Koruyucu aile, koruyucu aile bakımı, koruyucu ailenin biyolojik çocuğu, korunmaya muhtaç çocuk.

ABSTRACT

Foster care can be defined as a service for children who cannot live with their own families for various reasons and these children are brought up with a family in short or long term under the state control. In this study it is aimed to try to understand that how foster care evaluated by both foster family and foster family’s biological children. While doing this, it has been benefited from the experiences of foster families and foster families’ biological children. The study group consist of 6 foster families and 10 biological children of these foster families. The study is

designed as a qualitative study focused on the participants' personal experiences. In the study, semi-structured interview forms were used as a data collection tool. Interview forms (Information and Interview Form for Parents-Interview Form for Children) which is prepared by the researcher as a result of the literature were applied separately to foster families and foster families' biological children. Consequently research results showed that being a foster family is difficult but so is a nice experience, develops life skills and contributes to maturation of foster families' biological children. It is also seen that the majority of the participants' (foster families' biological children) relationship with their parents did not change after being a foster family, but if it is changing, that is a positive change and for protecting child being in the same age range and gender with foster family's biological children affects negatively their relationship with each other.

Keywords: Foster family, foster care, foster families biological children, children in need of protection.

GİRİŞ

Çocukların sağlıklı gelişebilmeleri için kendilerini koruyacak, sevecek, destekleyecek, güven sağlayacak, sosyal ve maddi gereksinimlerini karşılayabilecek sıcak bir aile ortamına ihtiyaçları vardır. Bu nedenle anne-babalar çocuklarını en iyi şekilde yetiştirebilmek için çaba harcamaktadır. Ancak yaşamda, bunu aksatabilecek pek çok olay yaşanabilmekte ve böyle durumlarda çocuklar korunmaya muhtaç hale gelebilmektedir.

Çocuk koruma sisteminin tarihi incelendiğinde, geleneksel toplumlarda aile yanında bakımın, endüstrileşmeyle

birlikte ise kurum bakımının yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir (Koşar 1992). Kurum bakımının 1950'lerden sonra çocuk ruh sağlığına olumsuz etkilerinin belirlenmesiyle birlikte, koruyucu aile programları tüm dünyada desteklenerek yaygınlaştırılmıştır (Üstüner, Erol ve Şimşek, 2005).

Koruyucu aile hizmeti Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından korunmaya muhtaç çocuklara sunulan bir hizmet modelidir. Koruyucu aile bakımının amacı, çocuğun normal gelişim gösterebilmesi için gereken koşulları hazırlamak, çocuğun zarar görmesine engel olmak ve sağlıklı bir şekilde gelişmesi için gerekli düzenlemeleri yapmaktır (Uluç, 1997). Çocuğun bir aile yanına yerleştirilmesi kısa ya da uzun süreli olabilmektedir.

Koruyucu aileler hakkında yapılan araştırmalar çoğunlukla koruyucu ailelerin deneyimleri ve koruyucu aile sisteminin korunmaya muhtaç çocuklar üzerindeki etkisini incelemekte, koruyucu ailelerin biyolojik çocukları tarafından koruyucu aileliğin nasıl değerlendirildiğine yeterince yer verilmemektedir. Bu bakımdan bu çalışmada koruyucu aile bakımının koruyucu ailenin biyolojik çocukları üzerindeki etkisi ele alınmaktadır. Çalışmada koruyucu aile yanına yerleştirilen çok için "korunma altındaki çocuk" ifadesi kullanılmıştır.

KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Literatürde koruyucu aile bakımının koruyucu ailelerin biyolojik çocukları üzerindeki etkisi hakkındaki araştırmalar oldukça sınırlıdır (Biggs, Szatkiewicz ve Kline, 1988; Kaplan, 1988; Poland ve Groze, 1993; Twigg, 1993; Part, 1993, Ellis, 1972; Diepstra, 2007). Bu

konuyla doğrudan ilişkili olan 11 araştırmaya ulaşılabilmektedir (Biggs, Kline ve Szatkiewicz, 1988; Blair, 1989; Kaplan, 1988; Bova, 1994; Ellis, 1972; Gwynne, 1984; Kraemer, 1999; Lemieux, 1984; Poland ve Groze, 1993; Twigg, 1993; Diepstra, 2007). Bu araştırmaların bir kısmı master veya doktora tezi olarak hazırlanmıştır. Bu araştırmaların büyük bir kısmında ise örneklem 10 veya daha az sayıda aileden oluşmuştur (Biggs, Kline ve Szatkiewicz, 1988; Ellis, 1972; Gwynne, 1984; Kraemer, 1999; Lemieux, 1984; Twigg, 1993). Poland ve Groze bir anket geliştirerek 34 koruyucu ailenin 51 çocuğundan veri toplamıştır. Bova'nın araştırması 22 koruyucu aile ve 13 çocukla yapılmıştır. Diepstra ise 11 koruyucu aile ve 22 çocukla görüşme yapmıştır.

Koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarının deneyimleri hakkında bilgi edinmeyi amaçlayan bu araştırmalardan bir kısmında çocuklarla görüşmeler yapılmış (Ellis, 1972; Kaplan, 1988; Kraemer, 1999; Mauro, 1985; Twigg, 1993; Diepstra, 2007), bir kısmında da koruyucu aileler ve biyolojik çocukları için standart formlar geliştirilerek bu formlar aracılığıyla bilgi toplanmıştır (Blair, 1989; Bova, 1994; Gwynne, 1984).

Türkiye'de ise doğrudan koruyucu aileliğin koruyucu ailelerin biyolojik çocukları üzerindeki etkisi hakkında yapılmış bir araştırma bulunmamaktadır. Şu ana kadar yapılmış araştırmalarda koruyucu aile alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları ve hizmetin nitelikleri açısından koruyucu ailelerle çalışmalar yapılmıştır (Kahraman, 2007; Tok, 1996). Kahraman (2007) çalışmasında gerek koruyucu aile alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları ve diğer sosyal hizmet çalışanları gerekse Sakarya

ve Kocaeli İlindeki toplam 12 koruyucu aile ile görüşerek koruyucu aile hizmetinin gelişimi ve koruyucu aile hizmetinin Türk toplum ve aile yapısına uyumu konularını ele almıştır.

Bowlby (1952), koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarının olmasının korunma altındaki çocukların aileye uyumunu kolaylaştırdığını belirten çeşitli araştırmalar olduğunu ifade etmektedir. Bu araştırmacıardan Mulock Hower korunmaya muhtaç çocuk ve ailenin biyolojik çocuğu arasında dört ve daha fazla yaş farkının olumlu sonuç verdiğini, ayrıca çocukların aynı yaşta fakat farklı cinsten olmaları halinde koruyucu ailenin çocuk açısından iyi işlediğini belirlemiştir. Aynı yaşta ve aynı cinsiyette çocuğu olan ailelere yerleştirilen çocuklarda ise olumlu sonuç alınmadığı, bu gibi durumlarda çocuğun evdeki çocuğa arkadaş olarak algılandığı ve birtakım özel ihtiyaçlarının da göz ardı edilebileceği anlaşılmıştır.

Part (1993) araştırmasında koruyucu ailelerin yaşadıkları olumlu ve olumsuz deneyimlere yer vermiştir. Bu araştırmada koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarına koruyucu ailenin bir parçası olmanın onlar için ne ifade ettiğini tespit etmeye dair bir anket uygulanmıştır ve yaşları 3 ile 24 arasında değişen 75 çocuk anketteki soruları cevaplamıştır. Araştırma sonucunda ankete katılanların %80'i koruyucu aileliğin olumlu bir deneyim olduğunu, %5'i ailelerinin koruyucu aile olmasından hoşlanmadıklarını ve %15'i de kararsız olduğunu ifade etmiştir. Araştırmaya katılanların çoğunluğu koruyucu ailelikten hoşlandıklarını belirtmelerine rağmen bunun sıklıkla zor ve karışık bir durum olduğunu ifade etmişlerdir. Koruyucu aileliğin olumlu bir deneyim olduğunu

söyleyenler bunu üstünlük, bebek bakma ve başka insanlara yardım etmek için çabalama olarak tanımlamışlardır. Üstünlük olarak tanımlayanların birçoğunun ailelerinin koruyucu aile olmasına dair düşüncelerinin olumlu olduğu tespit edilmiştir. Koruyucu ailelikte yaşanabilecek en kötü deneyimler olarak da, özel eşyaları paylaşma zorunluluğu, koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun davranış bozuklukları ve kıskançlıkları ifade edilmiştir.

Ellis (1972), ortalama 3 yıldır koruyucu aile olan 10 aile ile kişisel görüşmeler yaparak bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmadaki aileler yaşları 7 ile 13 arasında değişen çocukların koruyucu kardeşlerine uyum sağlamada çok zorlandıklarını belirtmiştir. Ayrıca bu aileler özellikle koruyucu ailesi oldukları çocukla biyolojik çocuklarının yaşlarının aynı olmasının pek çok zorluğu beraberinde getirdiğini belirtmişlerdir. Araştırmadaki aileler koruyucu aile olmanın belli konularda kendilerinde stres yarattığını belirtmişlerdir. Suçluluk bu aileler tarafından tanımlanan en yaygın duygudur. Aileler biyolojik çocuklarına koruyucu ailesi olduğu çocuklardan farklı davrandıklarında ya da her ikisine de eşit davrandıklarında kendilerini suçlu hissedebilmektedir. Pek çok koruyucu aile biyolojik çocuklarından, kendi ebeveynlerini ve sahip oldukları şeyleri içten, kıskanmadan, yardımsever, anlayışlı ve olgun bir şekilde paylaşmalarını beklemektedir, fakat koruyucu ailesi oldukları çocuktan böyle bir beklentileri yoktur. Bu da koruyucu ailelerin karışık duygular yaşamalarına sebep olmaktadır.

Koruyucu aile uygulamasında koruyucu ailenin biyolojik çocuklarının önemini vurgulayan bir başka araştırma da

Twigg (1994) tarafından yapılan "koruyucu aile bakımının bilinmeyen askerleri" adlı çalışmadır. Bu araştırmaya 8 koruyucu aile katılmıştır. Bu koruyucu ailelerin biyolojik çocukları ebeveynlerinin vakitleri, şefkatleri, yakınlıkları ve kendilerinin aile içindeki yerleri hakkında bir kayıp hissi yaşadıklarını belirtmişlerdir. Twigg'in çalışmasında ayrıca, yaşanan kişisel sıkıntıları ifade edememek de ele alınmıştır. Biyolojik çocuklar koruyucu ailesi oldukları çocukları, kendilerinin aile içindeki konumları açısından bir tehdit olarak değerlendirmişlerdir. Twigg koruyucu aile uygulamasının ancak çocuklar arasında en az 3 yaş farkı olduğunda başarıya ulaşabileceğini belirtmiştir. Bu araştırma, her ne kadar biyolojik çocukların koruyucu aileliğe sorun yaşamadan uyum sağlanması beklense de bu durumun her zaman böyle olmadığını bize göstermektedir. Bu araştırma ayrıca koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarının yaşadıkları öfkenin, koruyucu ailesi oldukları çocuklara değil de çoğunlukla kendi ebeveynlerine yönelik olduğunu ortaya koymuştur.

Koruyucu ailelerin, bir çocuğun koruyucu ailesi olmadan önce kendi çocuklarını buna hazırlamaları son derece önemlidir (Biggs ve diğ., 1988; Poland ve Groze, 1993). Çünkü koruyucu ailelik sadece koruyucu ebeveynlerin üstlendiği bir sorumluluk değildir. Ailenin biyolojik çocuklarının da çeşitli sorumlulukları bulunmaktadır. Çocukları bu sürece dâhil etmek uyum sürecinin daha başarılı olmasına katkı sağlayacaktır.

Bu konuda Poland ve Groze (1993)'nin çalışmasındaki ailelerin %90'ı koruyucu aile olmadan önce bu durumu biyolojik çocuklarıyla konuştuklarını

bildirmiştir. Geri kalan %10 ise çocuklarının yaşı çok küçük olduğundan dolayı onlarla bu konuyu konuşamamışlardır. Ailelerin çoğunluğu (%54) konuştuğundan sonra çocuklarının koruyucu aile olmayı olumlu karşıladıklarını, kalan aileler de (%40) çocuklarının bu duruma hem olumlu hem de olumsuz baktıklarını belirtmişlerdir.

Görüldüğü gibi koruyucu aile olmak, koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk kadar koruyucu aileyi ve koruyucu ailenin biyolojik çocuklarını da etkilemektedir. Bu bakımdan koruyucu aileye yerleştirme öncesinde koruyucu aile içindeki dinamiklerin çok iyi araştırılması ve bu ailenin yerleştirilecek çocuğun durumuna uygun olup olmadığına karar verilmesi gerekmektedir. İşte bu noktada, bu araştırmanın söz konusu değerlendirme ve karar sürecinde ilgili meslek elemanlarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmada koruyucu aile bakımının hem koruyucu aile hem de koruyucu ailenin biyolojik çocukları tarafından nasıl değerlendirildiğini anlamaya çalışmak amaçlanmıştır. Bunu yaparken de koruyucu ailelerin ve koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarının deneyimlerinden yararlanılmıştır.

Ailelerle yapılan görüşmelerde aşağıdaki konular hakkında bilgiler toplanmıştır:

- Ebeveynlerin koruyucu aile olmadan önce koruyucu ailelik hakkındaki bilgi ve tutumları,
- Ebeveynlerin (Koruyucu ailelerin) koruyucu aile olma motivasyonları (Neden koruyucu aile olmak

istedikleri ve koruyucu aile olmaya nasıl karar verdikleri; koruyucu aileliği nasıl sürdürdükleri; koruyucu aile olan yakınları ve arkadaşlarının olup olmadığı),

- Koruyucu ailesi olunan çocuğun öz ailesiyle ilişkilerinin koruyucu aile üzerindeki etkisi
- Koruyucu aileliğin ebeveynlerin birbirleriyle olan ilişkilerini nasıl etkilediği (Koruyucu ailelerin korunma altındaki çocukları yetiştirirken biyolojik çocuklarına benzer deneyimler mi yoksa farklı duygular mı yaşadıkları; ilişkilerinin olumlu ya da olumsuz nasıl etkilendiği; hangi konularda çatışma yaşadıkları; yaşadıkları çatışmaların arttığı ya da azaldığı),
- Koruyucu ailenin biyolojik çocuğuyla korunma altındaki çocuğun aynı ya da farklı yaş aralığında olmasının ve cinsiyetlerinin birbirleriyle ilişkileri üzerindeki etkisinin ne olduğu

Çocuklarla yapılan görüşmelerde şu konular hakkında bilgiler toplanmıştır:

- Koruyucu ailenin biyolojik çocuklarının evde korunma altındaki çocuk/kardeş olmasıyla ilgili duygu, düşünce ve tutumları (Duygu, düşünce ve tutumlarının olumlu veya olumsuz olduğu; bunların zaman içinde değişip değişmediği; değiştiyse neden değiştiği),
- Koruyucu aile olmadan önceki dönemde ilişkin çocukların düşünceleri
- Koruyucu aile olduktan sonra ebeveynleriyle ilişkilerinin değişip değişmediği
- Koruyucu aile olduktan sonra ebeveynlerinin ihtiyaçlarını karşılama durumunun değişip değişmediği

- Eğer ebeveynleri koruyucu aile olmasaydı ailelerinin nasıl olacağı
- Koruyucu kardeşlerin öz anne ve babaları hakkında konuşmalarının onları nasıl etkilediği
- Koruyucu aile olmayı başkalarına tavsiye edip etmeyecekleri
- İleride kendi ebeveynleri gibi koruyucu aile olmayı isteyip istemedikleri

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma nitel bir araştırma olarak tasarlanmış olup katılımcıların kişisel deneyimleri üzerinde odaklanmıştır. Görüşmelerde elde edilen veriler her bir katılımcının koruyucu aile olma hususundaki gerçekliğini ortaya koymaktadır. İşte katılımcıların görüşme sürecinde aktardığı bu deneyimler araştırma için büyük bir önem taşımaktadır.

Bu çalışmada koruyucu aileler ve koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler nitel veri analizinde kullanılan bir yaklaşım olan "betimsel analiz" kullanılarak işlenmiş ve değerlendirilmiştir. Betimsel analiz, görüşme çözümlerindeki verilerin özgün biçimlerine sadık kalınarak, bireylerin söylediklerinden doğrudan alıntılar yaparak, betimsel bir yaklaşımla verilerin sunulması anlamına gelmektedir (Kümbetoğlu, 2008).

Çalışma Grubu

Araştırma koruyucu aileler ve koruyucu ailelerin biyolojik çocukları ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu yanında biyolojik çocuğu bulunan ve koruyucu aile olan 6 aile ve bu ailelerin 10 biyolojik çocuğu oluşturmaktadır. Bu ailelerden 1'inin evli olan

ve kendi evlerinde yaşayan 2 çocuğu araştırmaya dâhil edilmemiştir. Araştırma kapsamındaki biyolojik çocukların hepsi aileyle birlikte yaşamaktadır ve evli değildir.

Veri Toplama Araçları

Koruyucu aileliğin koruyucu aileleri (ebeveynleri) ve koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarını nasıl etkilediğinin değerlendirildiği araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formları (*Ebeveyn Bilgi ve Görüşme Formu-Çocuklar İçin Görüşme Formu*) kullanılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Görüşmeler koruyucu ailelerin kendi evlerinde yani doğal ortamlarında gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan görüşme formları koruyucu ailelere ve koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarına ayrı ayrı uygulanmıştır. Koruyucu ailelerle ve koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarıyla yapılan görüşmelerde konuşulanlar bir yardımcı aracılığıyla elle yazılmış, elle yazılan ve kısaltmaların kullanıldığı bilgiler daha sonra bilgisayarda tekrar yazılmıştır. Ailelerin kimlik bilgilerine gizlilik ilkesi doğrultusunda araştırma metninde yer verilmemiş, katılımcıların gerçek isimleri yerine rastgele seçilen isimler kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada ailelerden toplanan veriler araştırmanın amaçları kapsamında belli başlıklar altında toplanarak işlenmiştir. Veriler değerlendirilirken katılımcıların sorulara vermiş oldukları cevaplardan benzer olanlar ve farklı olanlar önce sayısal olarak ifade edilmiş daha sonra katılımcıların vermiş

oldukları cevaplardan doğrudan alıntılar yapılarak katılımcıların söylemlerine metinde yer verilmiştir.

BULGULAR

Koruyucu aileler ve koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarıyla yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bilgiler koruyucu ailelerin ve biyolojik çocuklarının pek çok deneyimini yansıtmaktadır. Bu bakımdan ailelerin ve biyolojik çocuklarının verdikleri cevaplar araştırmacı tarafından bazı kategorilere ayrılarak işlenmiştir. Bu kategoriler şu şekildedir: 1) Ebeveynlerin koruyucu aile olmadan önce koruyucu ailelik hakkındaki bilgi ve tutumları, 2) Ebeveynlerin koruyucu aile olma motivasyonları, 3) Çocuğun öz ailesiyle ilişkilerinin koruyucu aile ile olan ilişkilerine etkisi, 4) Koruyucu aileliğin ebeveynlerin birbirleriyle olan ilişkilerine etkisi, 5) Korunma altındaki çocukla biyolojik çocuğun birbiriyle aynı ya da farklı yaş aralığında olması ve cinsiyetlerinin birbirleriyle olan ilişkilerine etkisi, 6) Koruyucu ailenin biyolojik çocuklarının koruyucu aileliğe ilişkin duygu, düşünce ve tutumları, 7) Koruyucu aileliğin ebeveynlerle biyolojik çocukların ilişkisine etkisi 8) Koruyucu ailenin biyolojik çocuklarının, koruyucu ailelik hakkında arkadaşlarına neler anlatacağı, 9) Koruyucu ailenin biyolojik çocuklarının, büyüüp evlendiklerinde koruyucu aile olmayı isteme durumudur.

Ebeveynlerin Koruyucu Ailelik Hakkındaki Bilgi ve Tutumları

Ebeveynlere koruyucu aile olmadan önce bu konu hakkında bilgileri olup olmadığı sorulduğunda 1'i hariç diğer bütün ebeveynler koruyucu aileliğin ne

anlama geldiğini önceden bilmediklerini ifade etmişlerdir. Koruyucu ailelik hakkında bilgisi olan aile bunu şu şekilde ifade etmiştir:

Ayfer-Kemal TEZKAN: *Evet bilgimiz vardı. Bir komşumuzun akrabası koruyucu aileymiş. Onunla tanışmıştık. O anlatmıştı. Duyunca çok güzel bir hizmet olduğunu düşündük.*

Diğer aileler ise çocuk yuvasındaki bir çocuğu yanlarına alıp ona yanlarında bakma düşüncesinde olduklarını, bunun için nereye başvurmaları gerektiği konusunda bir araştırma yaptıklarını ve Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne başvurduklarında koruyucu aileliğin ne demek olduğunu öğrendiklerini ve koruyucu aileliğin düşündükleri gibi bir şey olduğunu öğrendikten sonra başvuruda bulduklarını belirtmişlerdir:

Nuray-Mehmet UYSAL: *Bilgimiz tam olarak yoktu ancak bir çocuğa yanımızda bakmak istiyorduk. Bunun için sosyal hizmetlere başvurulması gerektiğini öğrendik. Bilgi almak için ilk gittiğimizde bize koruyucu ailelik hakkında bilgi verildi. Koruyucu aile olmak tam da bizim düşündüğümüz gibi bir şeymiş.*

Melahat-Abdullah ÖZ: *Biz ihtiyacı olan kimsesiz çocuklara, bakmak isteyen vicdanlı kişilerin yardımcı olması gerektiğini düşünüyoruz. Bu bakımdan koruyucu aile hizmeti bize çok mantıklı ve yakın geldi. Zaten böyle bir düşüncemiz de olduğu için hiç tereddüt etmeden başvurduk.*

Gülsüm-Dursun ATA: *Biz çocuklarımızı büyüttük, kimilerini de evlendirdik. Birimiz emekli, birimiz de*

ev hanımıyız. Şimdiye kadar birçok gencin evlenmesinde de aracılık ettik, yardım topladık. Bir gün çocuk yuvasına yaptığımız bir ziyarette bir çocuk bize çok yakınlık gösterdi. Biz de onu çok sevdik ve acaba yanımızda bakabilir miyiz diye düşündük. Oradaki görevlilerle konuşurken koruyucu aile olma diye bir şey duyduk.

Ebeveynlerin Koruyucu Aile Olma Motivasyonları

Ebeveynlerin koruyucu aile olmaya nasıl karar verdikleri ve neden koruyucu aile olmak istedikleri sorulduğunda cevapların genelde şu üç madde etrafında toplandığı görülmüştür. Bunlar: 1) Yuvadaki, yetiştirme yurdundaki ya da zor durumdaki bir çocuğa yardım etme düşüncesi, 2) Daha fazla çocuk sahibi olma düşüncesi, 3) Kendi çocuklarının büyüüp evden ayrılmasından sonra yalnız kalmama isteğidir. Bazı ailelerin verdiği cevaplar bu seçeneklerden bir kaçını kapsıyordu. Ancak ailelerin koruyucu aile olma motivasyonları ile ilgili verdikleri en yaygın neden 1. seçenekte yer alan bir çocuğa yardım etme düşüncesidir. 2. seçenekte yer alan daha fazla çocuk isteyip de çocukları olmayan aileler de 2. veya 3. çocuk sevgisini bu şekilde gidermeyi düşünerek koruyucu aileliğe başvurmuşlardır.

Merve-Süleyman TEKİN: ... Biz zor durumdaki çocuklara herkesin yardım etmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bunun için koruyucu aile olmak istedik.

Hacer-Yavuz YENER: Çocuk sevgisi işte. Üçüncü çocuğumuz olmadı için çok üzülüyorduk. Kızlarımızı bu büyüttük. Zor durumda olan bir

çocuğu da büyütebiliriz diye düşündük. Hem biz mutlu olurduk hem de bir çocuğa yardım etmiş olurduk. Ben (Hacer) eşimle konuştum, önce düşüncemi anlattım. Zaten o da çocukları çok sever. Kabul etti. Sonra kızlarımıza söyledik. Onlar bizden daha meraklıymış meğer. Hemen hayaller kurmaya başladılar.

Nuray-Mehmet UYSAL: Bizim Nihal'den sonra başka çocuğumuz olmadı. Çok istedik ama mümkün değilmiş. Ben (Nuray) de çalıştığım için Nihal'i ancak büyütebildik. Ama içimizde o çocuk sevgisi hala çok var. Şimdi bakabilecek durumumuz da var. Onun için koruyucu aile olmak istedik.

Ailelerin koruyucu aileliği nasıl sürdürdüklerine bakıldığında ise ailelerin çoğunluğunun koruyucu ailesi oldukları çocuğu çok sevdikleri için bunu devam ettirebildikleri görülmüştür. Ancak ailelerden 2'si çocuğun geçmiş yaşantılarındaki olumsuz deneyimlerden ötürü çok fazla örselendiğini fark ettiğinden onun daha fazla incinmemesi için, zorlansalar da koruyucu aile olmaya devam ettiklerini belirtmişleridir.

Merve-Süleyman TEKİN: İçimizdeki sevgi o kadar çoktu ki biz onu hemen sevip benimsedik. Bir de onun yaşantısı hakkında bazı bilgiler edinmiştik. Çocuğun daha küçük yaşta ne zor durumlarla karşılaştığını öğrendik. Bunları duyunca ona daha çok yardım etmek, onu daha çok sevmek istedik. Onun bu sıkıntılarını atlatabilmesi için ailece çok çabaladık. Bunları yaparken de hiç yorulmadık, yani herhalde onu çok sevdiğimizden yaptıklarımız gözümüze hiç görünmedi. Çevreden bizi

çok eleştirenler oldu. "Siz bu çocuğa nasıl bu kadar ilgi gösteriyorsunuz? Sizin olmayan bir çocuğu nasıl bu kadar sevebiliyorsunuz?" diyen komşularımız oldu. Ama dedim ya biz onu çok sevdiğimiz için kendi ailemizden biri gibi görmeye başlamıştık.

Melahat-Abdullah ÖZ: Koruyucu aile olmadan önce ben (Melahat) ve eşim kendimize bu çocuğa olması gerektiği gibi davranacağımız konusunda söz verdik. Çünkü zaten Doğa yaralı bir çocuktü. Yani, daha doğumundan bu yana bir sürü sorun yaşamıştı. Onu üzmemeye karar verdik. Ancak bir taraftan da onu iyi terbiye etmemiz gerektiğinin farkındaydık. Çünkü aşırı hareketli bir çocuktü ve sürekli farklı bakıcılar tarafından bakıldığı için çok hırçınlaşmıştı. İşte benim içimdeki kendi kendime verdiğim söz Doğa'ya koruyucu aile olmayı devam ettirmemizi sağladı. Bir de çocuğu bu halde ben de bırakırsam büsbütün hırçın, asabi ve sorunlu bir çocuk olacağını düşündüm. O yüzden bazen zorlansak da koruyucu aileliğe devam ettik.

Ailelerden 3'ü ise 1 yılı aşkın bir süre sırada bekledikleri için koruyucu aile olmak için sabırsızlandıklarını, bu yüzden kendilerine sıra geldiğini öğrendiklerinde çok mutlu olduklarını ve çocuğu da büyük bir coşkuyla karşıladıklarını dile getirmişlerdir.

Ayrıca koruyucu ailelerin 1'i hariç hepsi, kendileri gibi koruyucu aile olan yakınları veya arkadaşlarının olmadığını belirtmişlerdir. 2 koruyucu aile de, onlar koruyucu aile olduktan sonra çevrelerindeki kişilerin koruyucu aile olmayı

düşündüklerini belirtmişlerdir. Bu ailelerden biri, koruyucu ailesi oldukları çocuk çok hırçın ve yaramaz olduğundan, yakınlarının kendilerini koruyucu ailelikten vazgeçirmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Melahat-Abdullah ÖZ: ... Biz ilk koruyucu aile olduktan sonra herkes heves etti biz de koruyucu aile olacağız diye. Ama daha sonra kimse başvurmadı. Zaten bize de siz bu çocuğa nasıl dayanıyorsunuz, bu çocuk çok yaramaz. Bu yaştan sonra böyle bir çocuğa katlanmak çok zor diye bizi vazgeçirmeye bile çalıştılar.

Öz Aile İle İlişkilerin Etkisi

Görüşmeler esnasında koruyucu ailesi olunan çocuğun öz ailesiyle ilişkilerinin gerek ebeveynler gerekse koruyucu ailelerin biyolojik çocukları üzerindeki etkisi sorulduğunda, koruyucu ailelerin çoğunluğu çocuğun öz anne, baba veya diğer yakınlarını özlediğinde davranışlarının değiştiğini, kendi içlerine kapandıklarını, üzüldüklerini veya ağladıklarını, bu durumun da çocukla olan ilişkilerini sekteye uğrattığını belirtmişlerdir.

Hacer-Yavuz YENER: ... Çünkü çocuk onları özleyiyor. Bunu anlıyoruz. Bize onu alırken kardeşlerinin fotoğraflarını vermişlerdi. Bazen onlara baskarken çocuğun gözlerinin dolduğunu görüyoruz. Bu bizi çok üzüyor...

Gülsüm-Dursun ATA: Furkan kardeşlerinin en büyüğü. Genelde onlara göz kulak olmuş. Bu yüzden sürekli onları merak ediyor. Onlara telefon etmek istiyor. Ama en küçük kardeşi daha konuşmıyor. Pınar da çok az

konuşuyor. Bu yüzden onlarla sürekli görüşmek istiyor. Beni neden aramıyorlar? Beni özlemiyorlar mı? diye üzülüyor ve ağlıyor. Böyle üzülünce onunla iletişim kuramıyoruz. Teselli etmek için ne söylesek bizi dinlemiyor.

Merve-Süleyman TEKİN: ... Nurcan'ı teyzesiyle zaman zaman görüştürüyoruz. Teyzesini görmesi bizi olumsuz etkilemiyor. Ama teyzesini görmediği ve özlediği zaman davranışları biraz değişiyor. Üzgün oluyor ve içine kapanıyor.

Koruyucu aileler çocuğun yakınlarını özlediğinde davranışlarının değiştiği gibi öz ailesi veya yakınlarıyla görüştüklerinde de bir süre bocaladıklarını, hırçınlaştıklarını, kendilerine eziyet ettiklerini ancak birkaç gün sonra durumlarının normale döndüğünü belirtmişlerdir. Ailelerden sadece 2'si çocuğun öz ailesiyle görüştüğünden sonra rahatladığını belirtmiştir.

Nuray-Mehmet UYSAL: ... Annesinin nerede olduğu bilinmiyor Elife'nin. O yüzden hayattaki en büyük bağı babası ve babaannesi. Onları çok merak ediyor. Zaman zaman nasıl olduklarını merak ettiğini söylüyor. Biz de dönem dönem onu babasıyla ve babaannesiyle görüştürüyoruz. Onlarla görüşünce rahatladığını söylüyor. Elife çok akıllı bir çocuk, her şeyin farkında. Bu yüzden bizi çok zorlamıyor.

Merve-Süleyman TEKİN: ... Görüşmeden sonra daha rahatlıyor.

Ayfer-Kemal TEZKAN: ... Kardeşleriyle ve babasıyla görüştüğünde Pınar çok mutlu oluyor. Birkaç gün hiçbir sorun çıkarmıyor. Ama onları

özlemeye başladığında hırçınlıkları artıyor. Onlar hakkında daha çok konuşuyor. Özellikle küçük kardeşi Türker'i hiç ağzından düşürmüyor. Sürekli onun neler yaptığını anlatıyor. Biz onu sadece dinliyoruz. Anlatmak istediğinde anlatmasını sağlıyoruz...

Koruyucu ailelerin bütünü her ne kadar çocukların öz aileleriyle görüşmelerinden sonra davranışlarının değiştiğinden, kendilerini zorladıklarından bahsetseler de çocukların öz aileleriyle zaman zaman görüşmesi gerektiği, aile bağlarının önemli olduğu ve gelecekte bir gün onların yanına dönecekleri konusunda görüşlerini belirtmişlerdir.

Melahat-Abdullah ÖZ: ...Bazen annesiyle görüşmesi çocuğu sıkıntıya soksa da annesiyle görüşmesi gerektiğinin biz farkındayız. O yüzden çok fazla müdahale etmiyoruz. Neticede bu çocuk bir gün öz annesinin yanına dönecek.

Hacer-Yavuz YENER: ... Onu ne kadar çok sevsek de onun gerçek bir ailesi var ve Türker onları hatırlıyor...

Ayfer-Kemal TEZKAN: ... Sonuçta onun da bir ailesi var. Bizim kızımız nasıl bizden ayrıldığında üzülüyorsa o da ailesinden ayrı olmaktan dolayı çok üzgün.

Koruyucu ailelerin biyolojik çocukları ise koruyucu ailesi oldukları çocuğun öz ailesinden zaman zaman bahsettiklerini, ancak korunma altındaki çocukların anlattıkları olayları dinlediklerinde onlar için çok üzüldüklerini belirtmişlerdir. Genelde korunma altındaki çocukların yaşamış oldukları olumsuz deneyimler koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarını büyük oranda üzmüştür.

Selvi TEKİN: Bazen öz annesinin nasıl kaybolduğundan, 2 abisi olduğundan, teyzesinin yanında kalırken teyzesinin ona nasıl davrandığından bahsediyor. Bunları anlatırken çok telaşlanıyor. Huzursuzlaşıyor. Onu dinlerken çok zor şeyler yaşamış olduğunu düşünüyorum ve çok üzülüyorum.

Sema YENER: ... birkaç kez kardeşlerinin resimlerine bakarken gördüm. Türker Türker diye seslendim ama cevap vermedi. Resimlere dalmış kalmıştı. O zaman çok üzuldüm. Onları özlediğini düşündüm. Bir süre o hali gözümün önünden gitmedi. Tabi öz ailesinden ayrı olmak kolay bir şey değil, hele bu yaşta.

Nihal UYSAL: Elife genelde babaannesini hakkında konuşuyor. Annesi ve babası ayrıldıktan sonra sürekli ona babaannesini bakmış. Ama babaannesinin sağlık durumu iyi olmadığından artık diğer çocukları tarafından bakılıyor. Hasta olduğu için de Elife onu çok merak ediyor. Bazen onu özlediği için ağlıyor. Ben onu böyle görünce çok üzülüyorum...

Nazmi TEKİN: Evet bazen bize gelmeden önce başından geçen olayları anlatıyor. Ama bunları anlatırken çok üzgün görünüyor. Ben de bu halini görünce üzülüyorum. Hatırlayıp üzülmesini istemiyorum ama bir taraftan da bize anlatmasa kime anlatacak diye düşünüyorum. Bu yüzden anlattığı zaman genelde onu sadece dinliyorum.

Ayrıca koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarından biri çocuğun öz ailesine duyduğu özlemin normal bir durum olduğunu ve koruyucu aile yanında olmanın çocuk için bir şans olduğunu belirtmiştir.

Murat ÖZ: Doğa daha yeni yeni konuşmaya başladığı için öz annesinden yeni bahsetmeye başladı. Bazen onu özlediğini fark ediyorum. Anne tabi özlenmez mi! Ama biz onu annesiyle görüştürüyoruz. Bundan mahrum bırakmıyoruz. Ben Doğa'nın bizim yanımızda olduğu için çok şanslı olduğunu düşünüyorum.

Ebeveynlerin Birbirleriyle Olan İlişkilerine Etkisi

Araştırmaya katılan ailelerden 5'i koruyucu ailesi oldukları çocukları yetiştirmekle kendi çocuklarını yetiştirmenin birbirinden çok farklı olduğunu belirtmiştir. Sadece 1 aile, koruyucu ailesi olduğu çocuğun karakterinin kendi çocuklarına çok benzediğinden pek bir farklılık olmadığını dile getirmiştir. Ancak farklılık olmadığını söyleyen aile de diğer 5 aile de koruyucu ailesi oldukları çocukları yetiştirirken daha dikkatli olduklarını, bu çocukların geçmişte yaşadıkları olumsuz deneyimlerden ötürü onlara daha çok özen göstermeleri gerektiğini düşündüklerini belirtmişlerdir.

Nuray-Mehmet UYSAL: Aslında ben (Nuray) çok büyük bir fark göremedim. Belki de Elife'nin huyu Nihal'e çok benzediğindedir. Bir de ikisi de kız. Biz de kız çocuk hakkında deneyimliyiz. Ama şu var. İnsan kendi çocuğuna davranışlarında kendine pek dikkat edemiyor. Bilmiyorum belki gençlikten belki cahillikten. Ama Elife'ye bir şey söyleyeceğimiz zaman biraz düşünülüyor. Onu kırmamak ve doğru davranmak için.

Melahat-Abdullah ÖZ: Evet çok farklı. Mesela ben (Melahat) kendi çocuklarımı büyütürken yaramazlık

yaptıklarında onları döverdim yalan değil. Çok çabuk sinirlenirdim. Dediyimi yapmadıkları zaman onlara bağırırdım. Ama Doğa'ya bunları yapamıyorum. Kendim şeker hastasıyım, çabuk sinirleniyorum ama Doğa'ya vuramıyorum. Onu incitmekten korkuyorum. O Allah'ın bize emaneti. Ona vurursam geçmişte Doğa'ya kötülük yapanlardan ne farkım kalır. Ona hep iyilikle yaklaşmaya çalışıyorum. Ha bağırduğım olmuyor mu oluyor, ama yanlış bir şey yaptığında. Mesela kapıyı açık gördüğü gibi dışarı fırlıyor. O anda görmesem alıp başını gidiyor. Bu konularda da uyarmam gerekiyor. Çocuklarım da beni çok eleştiriyor, "Bizi küçükken çok dövdün Doğa'ya kıyamıyorsun" diyorlar. Ama Doğa'nın durumu farklı. Küçük yaşına rağmen bir sürü kötü şeyle karşılaşmış. Ben de eğer o şekilde davranırsam bu çocuğu topluma kazandıramayız.

Ben (Abdullah) de Doğa'ya karşı çok yumuşak davranıyorum. Melahat çeşitli kurallar koyuyor, yeri geldiğinde kızabiliyor. Ama ben hiç dayanamıyorum. Kendi çocuklarıma karşı da anlayışlıydım ama Doğa'yı incitmekten çok korkuyorum.

Merve-Süleyman TEKİN: ... Ama Nurcan'ın daha küçük yaşta yaşadıklarını düşündükçe onun için çok üzülüyoruz. Galiba bu yüzden ona karşı kendi çocuklarımızdan daha hassas davranıyoruz...

Koruyucu ailelerden 2'si ise korunma altındaki çocukların davranışlarını anlamakta zorlandıkları için kendi çocuklarını yetiştirmekten daha farklı olduğunu belirtmişlerdir.

Hacer-Yavuz YENER: Evet biraz farklı. Şimdi bu çocuk yanımıza 2 yaşındayken geldi. Pek çok huyunu bilmiyorduk. Bir de önceden öğrendiği bazı olumsuz davranışları vardı. Daha konuşmaya başlamadığı için isteklerini de anlatamıyordu. Bu yüzden başlangıçta huyunu anlamada epey zorlandık. Bir de onu incitmekten korkuyorduk. Çocuk zaten küçük yaşta anne, babasından ve kardeşlerinden ayrılmıştı. Biz de onu incitirsek diye çok korkuyorduk. Kendi çocuklarımız olsa kızacağımız şeylere başlangıçta Türker'e kızmadık. Çünkü bize de alışması gerekiyordu. O yüzden kendi çocuklarımızı yetiştirmekten biraz farklı bir durum bu.

Ayfer-Kemal TEZKAN: ... Gül'le aynı yaşta olmalarına rağmen Pınar'ın isteklerini anlamakta zorluk çekiyoruz. Bazen saatlerce odaya kapanıp ağlıyor. Bakıyoruz gözünde yaş yok ama ağlıyor. Neden böyle yaptığını anlamaya çalışıyoruz. Onunla ilgileniyoruz ama fayda etmiyor. En çok da neye üzüldüğünü ya da ne istediğini anlamakta zorlanıyoruz. Alışverişe gittiğimizde mesela bir etek alacağız. Birkaç seçenek gösteriyoruz ki kendisi seçsin diye. Seçmiyor. Teker teker gösteriyoruz bunu mu istersin diye. Ona da tepki vermiyor. Bazen şaşırıyoruz. Kendi kızımız olsa tepki vermese bile anlarız ama Pınar'ı anlamakta çok zorlanıyoruz.

Görüşmelerde ailelere koruyucu aile olduktan sonra eşlerin birbirleriyle olan ilişkilerinde herhangi bir değişiklik olup olmadığı sorulmuş ve ailelerin çoğunluğu eşiyile ilişkilerinin öncekinden çok farklı olmadığını dile getirmiştir. Bazı

ailelerin koruyucu ailesi oldukları çocuğa daha faydalı olabilmek için eşleriyle daha çok konuştukları ve birbirlerine daha fazla yakınlaştıkları görülmüştür.

Ayfer-Kemal TEZKAN: *Aslında pek büyük bir değişiklik olmadı ama daha fazla konuşur olduk. Pınar'ı çoğu zaman anlamadığımız için daha çok konuşuyoruz. Sorun olup olmadığını bulmaya çalışıyoruz. Hareketlerimizi değerlendiriyoruz. Kendimizi eleştiriyoruz. Öz kızımıza karşı davranışlarımızı da düşünüyoruz. Böylece daha çok konuşuyoruz. Bu konuda çatışma yaşamıyoruz. Çünkü ikimiz de birbirimizi çok iyi tanıyoruz. Sadece Pınar'ı anlamaya çalışıyoruz.*

Hacer-Yavuz YENER: *Çok büyük bir değişiklik olmadı. Ama sanki birbirimize daha çok yakınlaştık. Geceleri uyumadan önce onun hakkında konuşmaya başladık. Benim (Yavuz) işim çok yoğun. Haftanın 7 günü çalışıyorum. O yüzden bazen kızlarımı bile zor görüyorum. Şimdi Türker'i merak ediyorum. Eve daha farklı bir heyecanla gelmeye başladım. Eşimden gün içinde Türker'in neler yaptığından bahsetmesini istiyorum. Böylece daha çok konuşuyoruz.*

Eşimle (Hacer) aramızda öyle çok tartışma olmazdı önceden. Şimdi de aynı devam ediyor. Hiçbir değişiklik yok yani. Sadece daha sık konuşuyoruz.

Ailelerden bazılarının da eşleriyle ilişkilerinde değişiklik olmadığı yalnız çocuğun eğitimi konusunda zaman zaman farklı düşünceleri olduğundan çatışma yaşadıkları görülmüştür. Yaşadıkları çatışmaları şu şekilde ifade etmişlerdir:

Merve-Süleyman TEKİN: *Merve Hanım: Mesela ben Nurcan'ın bazı kuralları öğrenmesini, "Hayır" dendiği zaman bunu anlamasını istiyorum, ama Süleyman onun her istediğini yapmaya çalışıyor. Bir şeye ben "hayır" diyorum. Süleyman kıyamadığından "evet" diyor. Biz genelde en çok bu konuda anlaşmıyoruz.*

Süleyman Bey: Ben çocuğun mutlu olmasını istiyorum. Kendi çocuklarıma karşı da böyleyim ama Nurcan'da daha hassasım. Bir istediği yapılmayınca yüzünü asıp köşede bir yerde oturduğunda benim içim acıyor, çok üzülüyorum. Belki yanlış yapıyorum ama üzülmesini istemiyorum.

Melahat-Abdullah ÖZ: *... bazen ben (Melahat) kural koyduğum zaman Doğa'ya, Abdullah bu kurala uymuyor. Çocuk ondan yüz bulduğu için bu sefer beni hiç dinlemiyor...*

Yaş ve Cinsiyetin Etkisi

Araştırmaya katılan ailelerle yapılan görüşmelerden yaş ve cinsiyetin çocukların birbirleriyle olan ilişkilerine etkisi hakkında elde edilen veriler taranırken çocukların yaşlarının cinsiyetlerinden daha fazla birbirleriyle olan ilişkilerini etkilediği görülmüştür. Araştırmaya katılan 5 koruyucu ailenin 9 biyolojik çocuğu koruyucu ailesi oldukları çocuktan yaşça oldukça büyüktür. Sadece ailelerden 1 tanesinin biyolojik çocuğu ile korunma altındaki çocuk aynı yaştadır. Ailelerden sadece bu 1 aile çocukların aynı yaşta ve cinsiyette olmasından dolayı birtakım sorunlar yaşadıklarından bahsetmiştir.

Ayfer-Kemal TEZKAN: *Biz aynı yaşta olurlarsa çok iyi anlaşacaklarını, arkadaş gibi olacaklarını*

düşünmüştük. Ama tam tersi oldu. Hiç anlaşıyorlar. Anlaştıkları zamanlar da oluyor ama daha çok birbirlerini eleştiriyorlar. Bir de birbirleriyle rekabet ediyorlar. Mesela ben (Kemal) akşam işten gelince birini kucağıma alsam diğeri rahat vermiyor. O yüzden şöyle aralarında 3-5 yaş fark olsaydı en azından abla kardeş ilişkisi daha kolay gelişirdi. Bir de ikisi de kız olunca aynı yaşta olmaları daha çok etkiliyor.

Biyolojik çocukları koruyucu ailesi olunan çocuktan yaşça büyük olan ailelerde, çocuklar arasında herhangi bir sorun yaşanmadığı, hatta aradaki yaş farkından dolayı abla-kardeş veya abi-kardeş ilişkilerinin daha iyi geliştiği görülmüştür. Çocuklarının arasında yaş farkı olan ailelerden sadece 1'i her ikisinin de cinsiyetinin aynı olmasının birbirleriyle daha fazla paylaşımda bulunabilmelerini sağladığını belirtmiş, diğer aileler cinsiyet konusunda herhangi bir farklılıktan bahsetmemiştir.

Melahat-Abdullah ÖZ: *Doğa'yla bizim çocuklarımız arasında epey bir yaş farkı var. Doğa bize geldiğinde 1,5 yaşındaydı. Bizim için de sanki bir torun gibiydi. O yüzden herkes onu çek sevdi. Ama bazen çocuklarımızın yaptığı eleştirilere bakıyorum. Ondan büyük olmalarına rağmen bazen kendileriyle karşılaştırıyorlar. Yaşları yakın olsaydı ne olurdu bilmiyorum.*

Nuray-Mehmet UYSAL: *Arada yaş farkı olması abla kardeş gibi olmalarını sağladı. İkisi de kız olduğu için daha çok şey paylaşabiliyorlar. Biz de bunun için bir kız çocuğunun koruyucu ailesi olmak istemiştik zaten.*

Gülsüm-Dursun ATA: *Furkan bizim çocuklardan yaşça oldukça küçük olduğu için çocuklarımız onu daha fazla sevdi ve benimsedi. O küçük olduğu için bazı yanlışlarına bile göz yumuyorlar. Ona karşı daha anlayışlı davranıyorlar.*

Merve-Süleyman TEKİN: *Bizim çocuklarımız Nurcan'dan yaşça oldukça büyük. Nurcan bize geldiğinde en küçük oğlum 20 yaşındaydı. Hepsi de Nurcan'ı küçük bir kardeş olarak gördüklerinden ilişkileri çok iyi. Cinsiyet açısından da pek bir fark yok gibi. Kızım da oğullarım da onu çok seviyorlar, onunla çok iyi anlaşılıyorlar. Ama mesela Nurcan'la aynı yaşta olan yakın akrabalarımızın çocukları var. Nurcan onları onlar da Nurcan'ı çok kıskanıyor. Hele kendi yaşıtı bir misafir geldiğinde Nurcan bütün eşyalarını, oyuncaklarını saklıyor, paylaşmak istemiyor. Akrabalarımızın küçük çocuklarını, bebeklerini sevmemize dayanamıyor. Sanırım evde Nurcan'la yaşıt bir çocuğumuz olsaydı anlaşamazlardı.*

Biyolojik Çocukların Duygu, Düşünce ve Tutumları

Görüşmeler esnasında araştırmacı koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarından evde korunma altındaki çocuk olmasının nasıl bir duygu olduğunu 1'den 10'a kadar derecelendirmesini istemiştir. Bu derecelendirmede "1" olumsuz duyguları, "10" ise olumlu duyguları ifade etmektedir. Görüşmelerde koruyucu ailelerden birinin biyolojik çocuğunun yaşı nedeniyle bu tarz bir derecelendirmeyi anlamadığı için soruyu cevaplayamaması söz konusu olmuş ve bu çocuğa

soru derecelendirme şeklinde değil de, iyi mi kötü mü şeklinde soru sorulmuştur. Korunma altındaki çocukla aynı yaş ve cinsiyette olan bu çocuk şu şekilde duygularını belirtmiştir:

Gül TEZKAN: *Biraz iyi biraz da kötü. Ben o geldiğinde çok mutlu olmuştum. Ama şimdi sürekli ağlıyor, hem anneme yalan söylüyor. O yüzden ona biraz kızıyorum. Böyle olursa bizimle kalmasını istemiyorum.*

Koruyucu ailelerin çocuklarından yukarıda bahsedilen çocuk dışındakilerin çoğunluğu koruyucu aile olmanın olumlu bir deneyim olduğundan bahsederek bu soruyu "10" olarak cevaplandırmıştır. Biyolojik çocuklardan sadece 1'i buna "9" puan vermiştir. Bunun da çocuğun uyum sürecinde aileye yaşattığı birtakım sıkıntılardan kaynaklandığını ifade etmiştir.

Koruyucu aileliği olumlu bir deneyim olarak değerlendiren ve koruyucu aile olmaya "10" puan veren biyolojik çocuklar ayrıca koruyucu aile olmanın zor bir deneyim olduğuna ancak sevgiyle her türlü sıkıntının aşılabileceğine de vurgu yapmışlardır. Bu düşünceye sahip olanlar duygularını şu şekilde ifade etmişlerdir:

Nazmi TEKİN: *Ben 10 veririm. Çünkü birine yani zor durumda olan bir çocuğa yardım etmek, onu mutlu etmek, onu mutlu görmek gerçekten tarif edilemez bir duygu. Başlangıçta belki biraz tereddütlüydüm ama şimdi kafamda hiçbir soru işareti kalmadı. Sevgi her sorunun üstesinden geliyor. Hele böyle masum bir çocuğa duyulan sevgi.*

Sema YENER: *10 veririm. Bu gerçekten çok farklı bir duygu. Evimize*

komşunun, akrabalarımızın çocukları gelirdi. Onları da severdik ama Türker daha farklı. Geldiği ilk günden beri onu çok seviyorum.

Selvi TEKİN: *Ben buna 10 verirdim. Çünkü gerçekten çok güzel bir duygu. Bazı zorlukları var ama bu zorluklar gerçekten isterseniz zamanla aşılabiliyor. Nurcan'ın yanımıza geldikten sonra çeşitli sorunları oldu, okulla ilgili, ailesinin geçmişiyile ilgili, davranışlarıyla ilgili. Ama bunların hiçbirisi bizi ondan uzaklaştırmadı. Galiba çok sevdiğimiz için sıkıntılarını da aşılabildik.*

Murat ÖZ: *Ben 10 verirdim. Tabi ben annem ve ablam kadar Doğa'nın sorumluluğunu üstlenmedim. Bunun için bana çok zor gelmedi. Ama bazen Doğa'nın annemi çok zorladığını fark ediyordum. Hepimiz onu çok sevdi. Sevmeseydik bunu başaramazdık zaten.*

Yunus ATA: *Kesinlikle 10 verirdim. Düşünsenize birinin yardıma ihtiyacı var ve siz ona yardım ediyorsunuz. Bu gerçekten insanı çok mutlu eden bir duygu. Bu duygu zorluklarla baş etme konusunda da size güç veriyor. Çocuğu daha çabuk kabul ediyor ve seviyorsunuz.*

Görüşme yapılan koruyucu ailelerin hepsi koruyucu aile olmaya karar vermeden önce bu düşüncelerini çocuklarıyla paylaşmışlar ve ortak karar vermişlerdir. Bu durum koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarının koruyucu çocuğa daha çabuk alışmasını sağlamıştır. Araştırmaya katılan koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarının hepsi ebeveynlerinin koruyucu aile olması hakkında düşüncelerinin olumlu olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca kendini rahat ifade

edeabilen ve sıcakkanlı çocuklara uyum sağlamanın daha kısa sürdüğünü belirtmişlerdir.

Burada dikkat çeken nokta, koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarının ebeveynleriyle ortak karar verdikleri için başlangıçta koruyucu çocuğu kabullenici bir yaklaşım içerisinde olmalarıdır. İlişkilerinin nasıl devam edeceğini ise koruyucu çocuğun aileye yaklaşımı belirlemiştir. Aileye yakın davranan ve uyum sağlamaya çalışan korunma altındaki çocukla ailenin biyolojik çocuklarının ilişkisi olumlu olurken, aileye uyum sağlayamayan korunma altındaki çocukla biyolojik çocuğun ilişkisinde belirsizlikler söz konusudur. Bunu yaşayan bir biyolojik çocuk durumunu şu şekilde ifade etmiştir:

Gül TEZKAN: *Pınar'ı ben seviyorum ama o sürekli ağlıyor. Benim oyuncaklarımı alıyor, bana vermiyor. Bazen bana vuruyor. Anneme de yalan söylüyor. O zaman annem beni dövüyor. Ben onu seviyorum, keşke çok ağlamasa.*

Evlerinde korunma altındaki çocuk bulunmasını olumlu bir deneyim olarak değerlendiren biyolojik çocukların görüşleri ise şu şekilde olmuştur:

Sinem ÖZ: *Doğa genelde beni kıskanıyor. Evde bir iş yaparken annemle konuşmama bile tahammül edemiyor. O benim annem diyor. Bazen saçlarımı çekiyor, bana kızıyor. Ama annem evde olmadığına biz baş başa kalınca çok iyi anlaşırız. Doğa'nın yanımızda olmasından dolayı çok mutluyuz.*

Nihal UYSAL: *Ben çok güzel bir şey olduğunu düşünüyorum. Özellikle annem, ben üniversiteye farklı bir ile gittikten sonra evde kendini çok*

yalnız hissediyordu. Şimdi annemin evde yalnız kalmadığını hissediyorum. Ben Elife'yle ilk telefonda tanıştım. Annemler benim resimlerimi falan göstermiş, biraz benden bahsetmiş. Daha ilk konuşmamızda çok sıcak bir çocuk olduğunu anladım. Okulum yakın bir ilde olduğu için hafta sonları da sık sık geldim. Şimdi birbirimize çok alıştık. Onu gerçekten çok seviyorum.

Selvi TEKİN: *Bu çok güzel bir duygu. Biz zaten kardeşlerimizle çok istiyorduk evde bir kardeşimizin daha olmasını. Nurcan bize geldiğinden beri evimize değişik bir hava geldi. Hepimiz Nurcan'ı tanımaya çalıştık. Bu biraz zor oldu ama şimdi birbirimize çok yakınız. Hatta ben bazen İstanbul'a gidiyorum arkadaşlarımla yanına. Gittiğimde Nurcan'ı çok özleyorum.*

Nurcan'la aramız çok iyi. Bana çok yakın davranıyor. Geceleri birlikte yatıyoruz. Her şeyi benimle yapmak istiyor, benimle paylaşıyor. Ben de onu kardeşim gibi hissediyorum. Galiba çok sıcakkanlı bir çocuk olduğu için ona çok kısa bir sürede alıştık. Nurcan'ın yanımızda kalmasından çok memnunum.

Koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarıyla yapılan görüşmelerde koruyucu çocuğu ailenin bir üyesi olarak kabul edip etmediklerini belirlemeye yönelik olarak ailesinin kimlerden oluştuğunu belirtmesi istenmiştir. Aynı yaş ve cinsiyette olan 1 biyolojik çocuk hariç diğer bütün biyolojik çocuklar koruyucu ailesi oldukları çocukları kardeşleri gibi gördüklerini belirtmiş ve ailenin toplam kişi sayısını koruyucu çocuğu da ekleyerek söylemişlerdir.

Yunus ATA: *Biz kardeşlerimizle birlikte 6 kişilik bir aileydik. Ancak şimdi bir*

kardeşim daha oldu. Böylece 7 kişilik büyük bir aile olduk.

Büşra YENER: Türker'le birlikte 5 kişiyiz artık.

Nihal UYSAL: Yıllardır çok beklediğim kardeşim geldi artık. Ben artık tek çocuk değilim, bir kardeşim var.

Murat ÖZ: Annem, babam, ablam, ben ve Doğa'dan. Onu ailemizin bir bireyi olarak görüyoruz biz. Sofrada bile Doğa'nın yeri belli. Her gün aynı yerde oturuyor.

Ebeveynlerle Biyolojik Çocukların İlişisine Etkisi

Görüşmelerde koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarına, ebeveynleri koruyucu aile olduktan sonra onlarla ilişkilerinde değişiklik olup olmadığı sorulmuştur. Görüşme belgeleri incelendiğinde çocuklardan bir kısmının ilişkilerinde hiçbir değişiklik olmadığını ifade ettiği, bir kısmının da değişiklik olduğunu ancak bunun iyi yönde bir değişiklik olduğunu ifade ettiği görülmüştür. Ayrıca biyolojik çocukların koruyucu aile olma deneyimleri hakkında ebeveynleriyle rahatlıkla konuşabildikleri, hatta koruyucu ailesi oldukları çocuğun terbiye edilmesinde birlikte hareket ettikleri, neler yapabileceklerini tartıştıkları görülmüştür.

Selvi TEKİN: Aslında çok fazla değişmedi. Önceden de her şeye birlikte konuşarak karar verirdik. Şimdi de öyle yapıyoruz. Ama bir fark var. Nurcan'ın disiplini ile ilgili. Bazı konularda davranışlarının yanlış olduğunu düşündüğümde onları uyarıyorum. Onlar da bana "Acaba şöyle yapsak nasıl olur?" diye bazen soruyor.

Büşra YENER: Hayır değişmedi. Ben ve kardeşim annemle arkadaş

gibiydik. Her işimizi birlikte yaptık. Şimdi yine aynı ama bu sefer yanımızda Türker de oluyor. Bazen Türker hastalandığında annemle evden çıkamıyor, o zaman da evde birlikte oluyoruz. Yani her şey eskisi gibi devam ediyor.

Nihal UYSAL: Hayır hiç değişmedi. Elife bize çok çabuk uyum sağladı. Biz de onu kısa sürede tanıdık. Böylece annem ve babam büyük zorluklar yaşamadı.

Nazmi TEKİN: Evet değişti. Ama iyi yönde. Önceden boş kaldığımda zamanımın büyük çoğunluğunu dışarıda arkadaşlarımla geçirirdim. Annem ve babamla çok sık konuşmazdım. Nurcan geldikten sonra vaktimin büyük bir kısmını evde geçiriyorum. Annem ve babamla Nurcan hakkında konuşuyoruz. Bazen de benimle ilgili konularda konuşuyoruz. Sanki artık annem ve babamla daha çok şey paylaşıyoruz.

Sinem ÖZ: Hayır değişmedi. Ben yine her şeyimi annem ve babamla paylaşıyorum. Bize olan ilgi ve sevgilerinde hiçbir değişiklik olmadı. Yalnız artık annemle, Doğa'nın bazı sorunları olduğunda neler yapabileceğimiz hakkında daha fazla konuşuyoruz.

Ancak aynı yaş ve cinsiyette koruyucu çocuğu olan ailenin biyolojik çocuğu, koruyucu aile olduktan sonra anne ve babasıyla olan ilişkilerinde birtakım olumsuzluklar yaşadığından bahsetmiştir.

Gül TEZKAN: Pınar geldikten sonra annem ve babam onunla çok ilgilendiler. Onu benden daha çok seviyorlar, beni sevmiyorlar. Bir de annem bana inanmıyor artık.

Ebeveynlerin, hem biyolojik çocukların hem de korunma altındaki çocukların ihtiyaçlarını karşılamada eşit davranıp davranmadığı sorulduğunda ise biyolojik çocukların hepsi ebeveynlerinin hem kendilerinin hem de korunma altındaki çocukların ihtiyaçlarını karşıladıklarını, hepsine eşit davranıldığı ve bu konuda herhangi bir sıkıntı yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

Büşra YENER: Evet karşılayabiliyor. Hepimize de eşit davranıyorlar. Ama biz bazen bize verdikleri harçlıklarla Türker'e kıyafet, oyuncak falan alıyoruz. İçimizden geldiği için.

Gül TEZKAN: Bana da alıyorlar, Pınar'a da alıyorlar.

Arkadaşa Anlatılacaklar

Görüşmede koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarından, koruyucu aile olmayı planlayan bir arkadaşlarına bu deneyimleri hakkında neler anlatmak isteyebilecekleri sorulmuş ve biyolojik çocuklardan 8'i bunun çok güzel bir deneyim olduğunu anlatacağını belirtmiştir.

Sema YENER: Bunun çok güzel bir şey olduğunu anlatırdım. Sevgiye, ilgiye ihtiyacı olan bir çocuğa yardım etmenin insanı çok mutlu ettiğini söyledim.

Bu 8 çocuktan 6'sının ise koruyucu aileliğin güzel bir deneyim olmasının yanı sıra birtakım zorlukları olduğunu belirttiği de görülmüştür.

Murat ÖZ: Ona bunun çok güzel bir şey olduğundan bahsedirdim. Zor durumda olan bir çocuğa yardım etmenin, onun mutlu olduğunu görmenin insanı çok mutlu ettiğini söyledim. Biraz da zor yönlerini anlattırdım. Çünkü güzel bir şey ama pek çok zorluğu da var.

Nihal UYSAL: Ona eğer koruyucu aile olmak istiyorlarsa hemen başvurmalarını, bunun gerçekten tarif edilemez bir mutluluk olduğunu söyledim. Ama çocuğun durumuna bazen üzülebileceklerini, çocuğun öz ailesiyle bağlarının muhakkak devam etmesi gerektiğini de söylemişim.

Yunus ATA: Ona bir çocuğa yardım etmenin çok güzel bir şey olduğunu, ancak bu çocuğun farklı özellikleri ve alışkanlıkları olabileceğinden başlangıçta birtakım zorluklar yaşanabileceğini söyledim. Bu zorlukları aşabilmenin de kolay olmadığını, ailedeki herkesin bir sorumluluk üstlenmesi gerektiğini anlatırdım.

Sinem ÖZ: Bir insana yardım edince nasıl mutlu oluyorsan koruyucu aile olunca ondan 10 kat daha mutlu oluyorsun derdim. Ama çocuk için bazen çok çabalamak gerektiğini de söyledim. Neticede bir çocuk daha önceden hiç tanımadığı bir ailenin yanında kalmaya başlıyor. Herkesin yaşam tarzı farklı. İki taraf da birbirine alışana kadar epey bir zorluk çekiliyor. Ama bu zorlukları aşınca da hiçbir sıkıntı kalmıyor derdim.

Koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarından sadece biri bunun çok kolay bir deneyim olmadığından ve bu konuda aile bireylerinin birbirleriyle işbirliği yapmasının öneminden bahsetmiştir.

Nazmi TEKİN: Ben bunun çok kolay bir şey olmadığını söyledim öncelikle. Çünkü bazen çocuk öyle sorunlar yaşıyor ki bunun sebebini anlayamıyorsunuz. Ailece hep birlikte çabalamanız gerekiyor. Bu bakımdan kendilerine güveniyorlarsa ve de

daha önceden hiç tanımadıkları bir çocuğu çok sevebileceklerini düşünüyorlarsa koruyucu aile olsunlar. Çünkü eğer başaramazlarsa bunu yapmayı bundan çocuk zararlı çıkacaktır. Yani kaş yapalım derken göz çıkarmış olurlar.

Biyolojik çocuklardan 1'i ise yaşadığı olumsuz deneyimlerden kaynaklı olarak koruyucu ailesi oldukları çocuğun onu rahatsız eden özelliklerinden bahsetmiştir.

Gül TEZKAN: Çok ağlıyor. Hiç mutlu olmuyor. Yalan söylüyor.

Büyüyüp Evlendiklerinde Koruyucu Aile Olmayı İsteme Durumu

Görüşmelerde sorulan bir diğer soru da koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarının koruyucu aile olma deneyimleri hakkındaki görüşlerini ortaya koymayı amaçlayan gelecekte kendilerinin de koruyucu aile olmak isteyip istemeyecekleri sorusuydu. Bu soruyu araştırmaya katılan 10 biyolojik çocuktan 6'sı gelecekte koruyucu aile olmak istedikleri, 2'si bunun eşleriyle aynı görüşte olmalarına bağlı olduğu, 1'i çok sabırlı olmak gerektiği için bilmediği şekilde cevaplandırmıştır. Araştırma grubunun en genç bireyi olan 1 biyolojik çocuk da bu soruyu cevaplandıramamıştır. Soruyu olumlu yanıtlayanlar düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Sema YENER: Evet çok isterim. Hatta keşke bir çocuğu daha yanımıza alabilsek diye düşünüyorum.

Nazmi TEKİN: Kesinlikle evet. Zaten şimdi anneme ve babama çok teşekkür ediyorum iyi ki koruyucu aile olmuşuz diye.

Gelecekte koruyucu aile olmanın eşleriyle aynı görüşte olmalarına bağlı olduğunu belirten 2 katılımcıdan biri, koruyucu aile olduktan sonra kendi anne ve babalarının birbirleriyle ne kadar iyi anlaşabildiklerini fark ettiklerini belirtmişlerdir.

Burak TEKİN: Bunu tam olarak bilemiyorum. Çünkü evlendiğim kişinin de benimle aynı düşüncede olması gerek. Ben, annem ve babamın ne kadar iyi anlaşabildiğini Nurcan'ın yanımıza gelmesinden sonra daha iyi anladım. Eğer eşimle iyi anlaşırısam ve o da benimle aynı düşüncede olursa koruyucu aile olmayı tabii ki isterim.

Gelecekte kendi ebeveynleri gibi koruyucu aile olmak isteyen 6 katılımcıdan biri ise koruyucu ailesi olacağı çocuğun uyumu konusunda tereddütlü bir yaklaşım göstermiştir.

Nihal UYSAL: Evet isterdim. Ama her çocuk Elife gibi uyumlu olur mu bilmem.

Ebeveynleri gibi koruyucu aile olmayı isteyip istemediğini bilmeyen 1 katılımcı da koruyucu ailesi oldukları çocuğun başlangıçtaki uzun süreli uyum sürecinden kaynaklı olarak, bunun çok sabır gerektiren bir süreç olduğuna vurgu yapmıştır.

Sinem ÖZ: Bilmem ki koruyucu aile olmak çok güzel ama ben annem kadar sabırlı olabilir miyim bilmiyorum.

Ebeveynleri gibi koruyucu aile olmak isteyen katılımcılardan biri ise kendi çocukları olduktan sonra bunu onlarla paylaşmış ancak onların da onayını aldıktan sonra koruyucu aile olabileceğini belirtmiştir.

Yunus ATA: *Evet isterim. Ama eğer kendi çocuklarım varsa bu düşüncemi önce onlarla ve eşimle konuşurum. Çocuklarım onaylarsa başvuruda bulunurum. Ama onlar onaylamazsa böyle bir şey yapamam.*

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada koruyucu aileler ve koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler şunu göstermiştir ki, koruyucu ailelik zor ancak bir o kadar da güzel bir deneyimdir. Part (1993)'ün yapmış olduğu araştırmada da katılımcıların çoğunluğu koruyucu ailelikten hoşlandıklarını ancak bunun zor ve karışık bir durum olduğunu belirtmişlerdir. Bu doğrultuda iki araştırma sonuçları arasında bir paralellik söz konusudur. Koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarının çoğunluğunun gelecekte koruyucu aile olmak istemesi, yine koruyucu aileliği arkadaşlarına güzel bir hizmet şeklinde anlatmaları, evde korunma altındaki çocuk olmasının derecelendirilmesine bütün katılımcıların yüksek değerler vermesi ve biyolojik çocukların görüşmeler esnasında belirttikleri olumlu diğer bütün hususlar bu deneyimin onlar tarafından olumlu olarak değerlendirildiğini bize göstermektedir.

Koruyucu ailelerle yapılan görüşmelerde ailelerden 1'i hariç diğerlerinin koruyucu ailelik hakkında öncesinde herhangi bir bilgiye sahip olmadıkları ve yardıma ihtiyacı olan bir çocuğa bakma düşüncesiyle yola çıkarak bu hizmeti öğrendikleri görülmüştür. Bilgi sahibi olan 1 aile de komşularının bir yakını koruyucu aile olduğunda bunu onlardan öğrenmiştir. Ailelerin

koruyucu aile olduktan sonra bunu nasıl sürdürdüklerine bakıldığında ise başlangıçta sahip oldukları düşüncenin (yardım etme düşüncesinin) ve çocuğun örselenmiş olmasından dolayı onu daha fazla incitmeme düşüncesinin etkili olduğu görülmektedir. Hatta bazı aileler çocuğun davranışlarının kendilerini çok zorladığını, ancak bu çocuğu bırakırlarsa durumunun daha da iyi olmayacağını düşündükleri için sabır gösterdiklerini ifade etmişlerdir. İşte bu noktada ailelerin başlangıçta neden koruyucu aile olmak istedikleri ve koruyucu ailesi oldukları çocuğun yaşamında nasıl bir yerde bulduklarına ilişkin bilinç düzeylerinin yüksek olması gerekmektedir. Koruyucu ailelik hem koruyucu ailenin hem de koruyucu çocuğun yaşamını değiştirmektedir. Bu kolay bir değişim değildir. Bu bakımdan ailelerin başlangıçtaki bilinç düzeylerinin yüksek olması ve kararlı olmaları hizmetin başarı ile sürdürülmesini sağlamaktadır.

Koruyucu aileliğin, araştırmaya katılan koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarının yaşam becerilerini geliştirici bir özelliğe sahip olduğu ve çocukların olgunlaşmasına katkıda bulunduğu da yapılan görüşmelerde dikkat çekmektedir. Twigg (1993) araştırmasında olgunlaşmanın çocuklar üzerinde olumsuz bir etkisi olduğundan bahsetmektedir. Oysa bu araştırmada olgunlaşmanın koruyucu ailelerin biyolojik çocukları üzerinde olumlu bir etkisi olduğu görülmüştür. Bu olgunluk onların yaşamlarını değişik şekillerde etkilemiştir. Örneğin, a) Başkalarıyla empati yapabilme konusunda gelişmelerini sağlamıştır, b) Başkalarına yardım etme isteklerinin artış göstermesini sağlamıştır, c) Başkalarının yaşantılarına ve farklılıklarına saygı göstermelerini sağlamıştır.

Koruyucu ailesi oldukları çocuğun bir öz ailesi olduğunu, çocuğun bu ailesine özlem duyduğunu, onlarla görüşmediği zamanlarda davranışlarında birtakım sorunlar ortaya çıktığını görmüş ve onun öz ailesiyle görüşebilme hakkına saygı göstermişlerdir, d) Koruyucu aile olma sürecinin beraberinde birtakım zorlukları getirdiğini ve bu zorlukların işbirliği içerisinde aşılabileceğini anlamalarını sağlamıştır. Nitekim görüşmelerde gerek koruyucu aileler gerekse biyolojik çocuklar karşılaştıkları birtakım zorluklardan bahsetmiş ve bu zorlukları aşabilmek için ailece sorumlulukları paylaştıklarını ve birbirlerine destek olduklarını belirtmişlerdir, e) Son olarak da sevginin zorlukların üstesinden gelme konusundaki gücünü fark etmişlerdir.

Koruyucu aileliğin ebeveynlerle biyolojik çocuklar arasındaki ilişkiyi nasıl etkilediğine bakıldığında ise katılımcıların çoğunluğunun koruyucu aile olduktan sonra ebeveynleriyle ilişkilerinin değişmediğini belirttiği, değiştiğini belirtenlerin ise bunun olumlu yönde bir değişme olduğunu vurguladıkları görülmüştür. Katılımcıların bazılarının ise – yaşça korunma altındaki çocuktan oldukça büyük olanların – korunma altındaki çocukların disiplini ve terbiyesi konusunda ebeveynleriyle fikir alışverişinde buldukları ve bu yöndeki paylaşımlarının arttığı görülmüştür. Katılımcılardan sadece biri koruyucu aile olduktan sonra ebeveynleriyle ilişkilerinin olumsuz yönde etkilendiğini, bunun da çocuğun sürekli ağlamasından dolayı anne ve babasının onunla daha fazla ilgilenmesinden kaynaklandığını belirtmiştir. Biyolojik çocukla aynı yaş ve cinsiyette korunma altındaki çocuk olan bu ailede ebeveynlerin çocukların benzer ihtiyaçlarına aynı anda cevap

verememesinden kaynaklı olarak, biyolojik çocuğun ebeveynleriyle ilişkilerinde bir aksama meydana gelmiş ve çocuk kendisini daha değersiz hissetmiştir. Diğer ailelerde ise biyolojik çocuklar ebeveynleri gibi koruyucu ailesi oldukları çocuğun sorumluluğunu üstlenmiş ve bu konuda ailelerine destek olmuşlardır.

Koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarının korunma altındaki çocuklara uyum sağlamasındaki bir diğer etkenin de ebeveynlerin koruyucu aile olma konusunu biyolojik çocuklarıyla paylaşmaları ve onların da onayını aldıktan sonra koruyucu aile olmak için başvurmaları olmuştur. Zaten ebeveynleriyle ortak bir karar alan çocuklar koruyucu çocuğu daha kolay kabullenmişler ve onun ilk etapta eve gelmesinden dolayı bir şok yaşamamışlardır. Ayrıca ailelerin çocuk yerleştirilmesi için sırada beklediği sürede, biyolojik çocuklarını; odalarını, eşyalarını ve evin diğer bölümlerini paylaşma konusunda hazırlamaları biyolojik çocukların koruyucu çocuğa uyum sağlamasını kolaylaştırmıştır. Ancak burada görüşmelerde de belirtilen bir husus dikkat çekmektedir. Koruyucu ailenin biyolojik çocuğunun kabullenmesinde koruyucu çocuğun aileye uyumu da büyük bir önem taşımaktadır. Biyolojik çocuk ne kadar kabullenici ve paylaşımcı da olsa korunma altındaki çocuğun uyumsuz davranışları biyolojik çocuğun ondan uzaklaşmasına neden olabilmektedir. Bu bakımdan biyolojik çocuğun koruyucu ailelik sürecine hazırlanması ne kadar önemliyse koruyucu aile yanına yerleştirilecek çocuğun da hazırlanması sürecin işleyiş açısından büyük önem arz etmektedir.

Koruyucu ailenin biyolojik çocuğuyla koruyucu çocuğun aynı yaş aralığı ve

cinsiyette olmasının çocukların birbirleriyle ilişkilerini olumsuz etkilediği görülmüştür. Araştırmaya katılan ailelerden birinin biyolojik çocuğu ve koruyucu çocuğu aynı yaş ve cinsiyettedir. Aile aynı yaş ve cinsiyette olmalarının birbirleriyle ilişkilerini olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Çünkü biriyle ilgilenirken diğersini ihmal etmişlerdir. Ayrıca koruyucu ailenin biyolojik çocuğu anne ve babasının artık kendisiyle ilgilenmediklerini ve kendisine inanmadıklarını düşünmektedir. Ellis (1972)'in araştırmasında da biyolojik çocuklarıyla aynı yaş ve cinsiyette koruyucu çocuğu olan koruyucu aileler bunun çok zor bir deneyim olduğunu dile getirmişlerdir. Bowlby (1952)'nin belirttiği araştırmacıardan Mulock Hower de aynı yaşta ve aynı cinsiyette çocuğu olan ailelere yerleştirilen korunma altındaki çocuklarda olumlu sonuç alınmadığı, bu gibi durumlarda çocuğun evdeki çocuğa arkadaş olarak algılandığı ve birtakım özel ihtiyaçlarının da göz ardı edilebileceğini ifade etmiştir.

Yapılan görüşmelerde koruyucu çocuğun öz ailesiyle ilişkilerinin, koruyucu aileyle olan ilişkilerinde büyük bir önem taşıdığı görülmüştür. Çocuğun gerek öz ailesini özlediğinde gerekse öz ailesiyle görüşmelerinin sonrasında, davranışlarında meydana gelen bozukluklar koruyucu aileyle olan ilişkilerini olumsuz etkileyebilmiştir. Ancak çocuğun öz ailesiyle görüşmesi gerektiğini düşünen ve çocuğun görüşmemekten olumsuz etkilendiğini gözlemleyen koruyucu aileler, çocuğun görüşme sonrasındaki uyumsuz davranışlarıyla mücadele edebilmişlerdir. Ayrıca koruyucu aileler bu uyumsuzluğun uzun sürmediğini, birkaç gün içerisinde çocuğun eski haline döndüğünü belirtmişlerdir.

Çocuğun geçmiş yaşantısındaki olumsuzluklara ilişkin paylaşımlarının da koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarını büyük oranda üzdüğü ve bunun onları korunma altındaki çocuklara karşı daha duyarlı hale getirdiği görülmüştür. Ayrıca bu durum koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarının koruyucu aile olma konusundaki motivasyonlarını da olumlu etkilemiştir.

Araştırmaya katılan koruyucu aileler koruyucu aile olduktan sonra eşleriyle ilişkilerinde herhangi bir değişim olmadığını belirtmiş, ancak 2 aile çocuğun disiplini konusunda zaman zaman anlaşmaya varamadıklarını ifade etmiştir. Yapılan görüşmelerde koruyucu ailelerin korunma altındaki çocuklara karşı davranışlarında daha fazla özen gösterdikleri, bu çocuklar zaten incinmiş ve örselenmiş olduklarından onları kırmak istemedikleri ve onları rahat ettirebilmek için büyük çaba sarf ettikleri görülmüştür. Ayrıca koruyucu aile olduktan sonra bazı ebeveynlerin birbirleriyle daha fazla konuştukları ve paylaşımlarının da arttığı dikkat çekmektedir. Bu da ortak hareket etme ve koruyucu ailesi oldukları çocuğun daha iyi yetiştirilmesini sağlama bilincinden kaynaklanmaktadır.

KAYNAKÇA

Biggs, L., Szatkiewicz, J., ve Kline, R.H. (1988). *The effect of foster care on own children in foster families*. Yakima, WA: Casey Family Program.

Blair, J.P. (1989). *The biological child in the foster care family: An ecological investigation of child functioning*. (Doctoral Dissertation, University of South Carolina, 1989). *Dissertation Abstracts International*, 51(02), 1037B.

Bova, K.D. (1994). *The impact of foster care on the natural children of foster fami-*

- lies. (Doctoral Dissertation, United States International University, 1994). *Dissertation Abstracts International*, 55(04), 1661B.
- Bowlby, J. (1952). *Maternal care and mental health*. WHO, Cenevre.
- Diepstra, S.A., (2007). *A qualitative examination of the perceived impact of foster care on biological children of foster parents: An exploratory study*. A Dissertation Michigan State University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy, USA.
- Ellis, L. (1972). Sharing parents with strangers: The role of the group home foster family's own children. *On Fostering: Fifteen Articles by and for Foster Parents*. Child Welfare League of America Inc., New York, 92-97.
- Gwynne, E.M. (1984). Self-regard, parent perceptions, and family representations of latency-age foster and biological children of foster parents. (Doctoral Dissertation, Case Western Reserve University, 1989). *Dissertation Abstracts International*, 45(03), 1016B.
- Kahraman, F. (2007). *Türkiye'de çocuk refahı alanında koruyucu aile hizmeti: Sakarya ve Kocaeli örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Kaplan, C. (1988). The biological children of foster parents in the foster family. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 5(4), 281-299.
- Koşar N. (1992). *Sosyal hizmetlerde aile ve çocuk refahı alanı*. Yargıçoğlu Matbaası, Ankara.
- Kraemer, J.M. (1999). Therapeutic foster care: A case study exploring the impact on the foster parent's biological or adopted child (Master's thesis, Southern Connecticut State University, 1999). *Masters Abstracts International*.
- Kümbetoğlu, B. (2008). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Lemieux, D.J. (1984). The Effects of foster placement on the biological children of foster parents: An exploratory investigation (Doctoral Dissertation, University of Tennessee, 1984). *Dissertation Abstracts International*, 45(06), 1917B.
- Part, D. (1993). Fostering as seen by the carers' children. *British Agencies for Adoption and Fostering*, 17(1), 26-31.
- Poland, D. ve Graze, V. (1993). Effects of the foster care placement on biological children in the home. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 10, 153-164.
- Tok, Ö. (1996). *Koruyucu aile hizmeti standartları ve ülkemizdeki durumu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu.
- Twigg, R. C. (1993). What price foster care? The effect of the foster care experience on the foster parents' own children an exploratory study. (Doctoral dissertation, Smith College, 1993). *Dissertation Abstracts International*.
- Twigg, R. C. (1994). The unknown soldiers of foster care: Foster care as loss for the foster parents' own children. *Smith College Studies in Social Work*, 64(3), 297-312.
- Uluç, Ö. F. (1997). *Psikososyal ve hukuksal açıdan koruyucu aile bakımı*. Atilla Yayıncılık, Ankara.
- Üstüner, S., Erol, N. ve Şimşek, Z. (2005). Koruyucu aile bakımı altındaki çocukların davranış ve duygusal sorunları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 12(3), 130-140.

